

Замрига А. В.,

к.е.н., д.ю.н., доцент,

професор кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ПОМІЖ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ТРИВАЮЧОЇ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з триваючою дією правового режиму воєнного стану в Україні, питання забезпечення гендерної рівності серед здобувачів вищої освіти набувають все більшої актуальності. Збройна агресія РФ проти України вимагає складних рішень і вимірювань з точки зору безпеки та прав людини, необхідно аналізувати та вирішувати питання гендерних дисбалансів та нерівності.

Не виключенням є і вища освіта, питання забезпечення гендерної рівності в якій (у першу чергу поміж здобувачів вищої освіти) сьогодні набуває неабиякої актуальності та нагальності. Вищезазначене можна підтвердити тим, що після укладення міжнародних документів, які підтримують гендерний підхід і визнають його найбільш ефективним у створенні та виконанні національних програм, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити рівність, розвиток і справедливість на своїй території, враховуючи та керуючись гендерними ідеями соціальної рівності.

Варто наголосити, що в нашій державі є національне законодавство, в якому, зокрема, загально визначено основні ключові поняття зазначеної теми. Наприклад, у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» наявні чіткі визначення основних понять, що є спрямованим на досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права,

надані їм Конституцією і законами України [1]. Отож, чинним законодавством України чоловікам і жінкам гарантуються рівні права та свободи, але їх ефективна реалізація на практиці не завжди забезпечується.

При здійсненні характеристики та аналізу ситуації в закладах вищої освіти, можна зазначити, що в Україні станом на 2022 рік приблизно 70% викладачів – жінки. Мабуть, це можна пояснити тим, що за педагогічними спеціальностями дівчат навчається значно більше. Сьогодні мовні та гуманітарні напрями вищої освіти є дуже фемінізованими, але натомість за спеціальностями фізико-математичного й технічного профілів здобувають вищу освіту переважно хлопці дівчат там значно менше. Цікаво, що гендерна диверсифікація здобувачів вищої освіти має свій вияв і на рівні освітньо-наукового ступеня «Доктор філософії». У 2022 році за зазначеним ступенем в нашій державі здобувало освіту 26389 аспірантів, серед яких 12306 людей – жінки. У 2023 році кількість чоловіків, які здобувають освіту за відповідним ступенем, лише зросла [2].

Отож, у сучасній вищій освіті гендерні різниці суттєво впливають на освітній процес у закладах вищої освіти. Це потребує уваги та додаткових заходів для забезпечення рівних можливостей для здобувачів вищої освіти різної статі, особливо наразі – у такий непростий час, в який ми зараз живемо. Вважаю, що першочергово потрібно забезпечити рівні можливості та доступність навчання для здобувачів різної статі і допомогти їм досягти успіху у навчанні та подальшому кар'єрному зростанні. Це можна досягти за допомогою створення сприятливих умов у освітньому процесі, розвитку різноманітних методів навчання та ін. Важливо зазначити, що важливою складовою процесу розвитку нашого суспільства особливо у такий непростий період як зараз (триваюча дія правового режиму воєнного стану) є забезпечення гендерної рівності між здобувачами вищої освіти, зокрема. Для цього варто враховувати деякі аспекти, а саме:

- забезпечення безпеки в закладах вищої освіти. Керівництво закладів вищої освіти повинно забезпечити можливість своїх здобувачів мати змогу отримати допомогу та підтримку у разі порушення їх прав. В умовах збройної агресії РФ проти України варто зважати першочергово на перешкоди, які можуть існувати перед здобувачами вищої освіти, особливо жіночої статі, у доступі до вищої освіти під час воєнного стану;

- розвиток політики гендерної рівності під час навчання: у закладах вищої освіти має розвиватися політика гендерної рівності, яка включає створення механізмів контролю та моніторингу, які дозволять виявляти та вирішувати можливі проблеми, які можуть виникати у процесі забезпечення гендерної рівності;

- рівність під час навчання у закладі вищої освіти: забезпечення рівності у відносинах під час здобуття вищої освіти між жінками та чоловіками. Йде мова про те, що всі здобувачі вищої освіти повинні мати однаковий доступ до можливостей та ресурсів, які перед ними є відкритими у зв'язку з їх навчанням в певному закладі вищої освіти і перешкодою у цьому ніяким чином не має бути приналежність особи-здобувача вищої освіти до певної статі та ін.

Варто погодитися з основними критеріями оцінювання гендерної культури випускника закладу вищої освіти, які виділяє С. Дубовик: сформованість адекватної гендерної ідентичності; розуміння сутності патріархальної, матріархальної, гендерної картин світу; абстрагування від деструктивного впливу гендерних стереотипів; розуміння сутності й усвідомлення рівноцінності чоловіка й жінки; контролювання взаємовідносин із протилежною статтю відповідно до концепції егалітаризму; готовність до ефективного виконання соціальних, професійних і сімейних функцій, позбавлених ознак гендерної нерівності [3].

Таким чином, гендерний напрям у вищій освіті спрямований на створення освіченої свідомості та соціокультурної гендерно компетентної особистості

здобувачів вищої освіти шляхом подолання патріархальних гендерних стереотипів. Впровадження гендерного підходу у вищу освіту передбачає розширення можливостей для розвитку індивідуальних здібностей і талантів кожного здобувача незалежно від його чи її статі. Реалізація гендерного підходу в освітньому процесі вищої школи можлива за умови формування в студентській молоді відповідного рівня гендерної культури. Досягти зазначеного в сучасних непростих умовах, в яких живе наша держава (збройна агресія РФ проти України) – нелегко. Серед ключових сфер, які потребують вирішення проблем забезпечення рівності прав і свобод жінок і чоловіків в Україні, варто визначити наступні, які набувають все більшої та більшої актуальності в таких непростих умовах сьогодення: сфера забезпечення балансу прав жінок і чоловіків (в політичній, економічній сфері, сфері безпеки), сфера безпеки і оборони (зокрема, питання доступу та умов проходження військової служби; протидії насильству за ознакою статі, пов'язаному з конфліктом тощо).

Отож, питання забезпечення гендерної рівності серед здобувачів вищої освіти під час триваючої дії правового режиму воєнного стану є важливим аспектом суспільного розвитку, адже це допомагає забезпечити справедливість, безпеку та рівні умови для всіх членів спільноти різних національних закладів вищої освіти навіть у найскладніші часи. Наразі у науковій площині існує ряд дискусій щодо зазначених проблемних питань, що вимагають активізації заходів, які були б спрямовані на розвиток гендерної рівності у вищій школі, досягнення якої потребує значних змін на правовому, економічному, політичному та соціальному рівнях.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 20.04.2024).
2. Демографічна та соціальна статистика / Освіта. Державна служба статистики України <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Дубовик С. Г. Управління закладами вищої освіти: формування гендерної компетентності і культури випускника ЗВО. URL: <https://repo.snau.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9327/2.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 20.04.2024).

4. Даниленко, В.А., Пономаренко, О.І. Гендерні перетворення в Україні: соціокультурний та політичний вимір. Київ. Інститут соціології НАН України. 2022.

Ільницька Н.Ф.,
к.ю.н., доцентка,
доцентка кафедри приватного права,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Баторшина А.Ф.,
к.е.н., доцентка,
доцентка кафедри міжнародних фінансів,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Входження України у європейський освітній простір неможливе без урахування принципів гендерної рівності, що є показником рівня розвитку і зрілості суспільства, взаємного прийняття членами суспільства одне одного та індикатором демократичних процесів у державі.

Під категорією «гендер» розуміють уявлення про соціальні ролі чоловіка та жінки, сформовані передусім на тлі біологічних ознак [1]. Гендер, як явище складне і багатоаспектне, варто розуміти у різних значеннях, зокрема, як соціально-рольове та культурне відображення моделей поведінки жінки та чоловіка; як процес набуття соціальності індивідами, які народилися в